

УДК 37.091.313:796:613.9

Гаркуша С.В.

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ІНТЕГРАЦІЯ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОГРАМНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ОСНОВНА УМОВА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У роботі науково обґрунтовано педагогічну умову формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання використовувати здоров'язбережувальні технології – міждисциплінарна інтеграція та вдосконалення програмно-методичного забезпечення.

Ключові слова: педагогічна умова, інтеграція, майбутні фахівці, фізичне виховання, здоров'язбережувальні технології.

Постановка проблеми. Використання інноваційних технологій у педагогіці вищої школи є однією з домінуючих тенденцій сучасної освіти, що пов'язане із загальними процесами в суспільстві, інтеграцією знань і форм соціального та професійного досвіду. Зазначені процеси впливають на зміст вищої освіти. Керування змінами змісту освіти не тільки можливе, але й необхідне для збереження специфіки системи освіти як соціального інституту, збереження різноманітності суспільства як джерела його розвитку.

Суть і мета якісного оновлення вищої освіти в ХХІ ст. – підготовка випускника, здатного освоїти будь-яку спеціальність. У контексті вищої професійної освіти необхідно розвивати вміння усвідомлено використовувати потенціал фундаментальних дисциплін, а також дисциплін професійної та практичної підготовки з метою цілісного розв'язання професійних завдань. Це можливо тільки на основі "міждисциплінарної інтеграції, нової цілісної дидактичної концепції навчальної дисципліни вищого навчального закладу" [4].

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконується згідно з напрямом держбюджетної теми ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка: "Методичні засади професійної підготовки майбутніх вчителів фізичного виховання до формування здорового способу життя сучасної молоді" (№0110U000020), а також є складовою частиною комплексної теми відділу педагогіки і психології вищої освіти Інституту вищої освіти НАПН України "Концептуально-методологічні основи проектування методів і засобів діагностики освітніх результатів у вищих навчальних закладах" (№0111U000214).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Звернувшись до літератури з обраної теми, можна дійти висновку, що проблема оптимізації процесу професійної готовності майбутніх фахівців фізичного виховання за рахунок встановлення міждисциплінарних зв'язків фахових дисциплін як важливої складової концепції міждисциплінарної інтеграції є недостатньо дослідженою.

На думку науковців (В. Беспалько, І. Дичківська, М. Кларин, Н. Наволокова, М. Носко, О. Пометун), сьогодення освітньої педагогічної діяльності – це впровадження нових технологій навчання, інтегральних курсів, розробка нових міждисциплінарних зв'язків. Відповідно до цього, "встановлення міждисциплінарних зв'язків фахових дисциплін є важливою складовою концепції міждисциплінарної інтеграції, яка передбачає об'єднання знання, переконання і практичної дії на всіх етапах підготовки фахівця, синтез усіх форм занять відносно кожної конкретної мети освіти у ВНЗ" [6].

Міждисциплінарність – це сучасний принцип навчання, який впливає на структуру навчального матеріалу цілої низки дисциплін, підсилюючи системність знань, активізує метод навчання, орієнтує викладача на застосування комплексних форм організації навчання, забезпечуючи єдність освітнього процесу.

Інтегрована система навчання "дозволяє скоротити термін професійного навчання за рахунок виключення дублювання матеріалу, що вивчається, акцентування уваги на основному, суттєвому й досягти 25 – 30 % економії об'єму освітніх послуг і матеріальних витрат" [1].

Міждисциплінарні зв'язки не тільки дають змогу встановити своєрідні "містки" між навчальними дисциплінами, але й на основі спільності змісту цих дисциплін побудувати цілісну систему навчання, що є важливою умовою й результатом комплексного підходу, який дає можливість вичленувати як основні елементи змісту освіти, так і взаємозв'язки між навчальними дисциплінами. У психології й педагогіці обґрунтовано твердження про те, що міжпредметні зв'язки є однією з важливих психолого-педагогічних умов збільшення науковості й доступності навчання, його зв'язку з навколишньою дійсністю, активізації підготовчої діяльності й удосконалення процесу формування компетентностей студентів. Принцип

міждисциплінарної інтеграції повинен бути основним механізмом оптимізації структури моделі знань і системи дисциплін, який перетворює всю систему підготовки на теоретичний, технологічний і методичний засіб побудови моделей професійної діяльності. Міжпредметність посилює взаємодію всіх дидактичних принципів у реальному процесі навчання. Саме як самостійний принцип ця ідея виконує свою організаційну роль: впливає на побудову програм, структуру освітнього матеріалу, підручників, відбір методів і форм навчання [3].

Мета роботи – обґрунтувати педагогічні умови формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій.

Результати дослідження. У межах дослідження міждисциплінарну інтеграцію необхідно розглядати як взаємопроникнення змісту різних навчальних дисциплін і створення єдиного освітнього потенціалу шляхом використання інноваційних педагогічних засобів, організаційних форм і методів навчання. Відповідно до цього визначення виникає необхідність уточнити поняття "глибина інтеграції", яке позначає обсяг змісту навчального матеріалу, що узгоджено вивчається в різних навчальних курсах. Аналіз програмно-методичних матеріалів дає змогу констатувати, що міждисциплінарні підходи втілюються по-різному: на рівні загальнодидактичних принципів; на рівні цілей і завдань навчання; на рівні змістових зв'язків між окремими дисциплінами; на рівні обґрунтування та застосування педагогічного інструментарію [1, 4, 5].

У контексті проведеного дослідження, зміст здоров'язбережувальної освіти майбутніх фахівців фізичного виховання повинен реалізуватися через мультидисциплінарний підхід, який передбачає орієнтацію навчальних дисциплін на здоров'язбереження та використання здоров'язбережувальних технологій у майбутній професійній діяльності. Спираючись на вищевказане, зрозуміло, що теоретико-методичний аспект формування професійної готовності майбутніх фахівців фізичного виховання має здійснюватись за оновленим змістом. На думку автора, цього цілком можна досягти через уведення до окремих дисциплін додаткової інформації оздоровчо-розвивальної та здоров'язбережувальної спрямованості, що є важливим чинником фахової підготовки студентів до формування власного здоров'я, здоров'я учнів та створення і використання здоров'язбережувальних технологій у навчальній і позанавчальній діяльності з учнями [2].

Оскільки формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій – складний і тривалий педагогічний процес, то він повинен здійснюватися протягом усього періоду навчання у ВНЗ за умови, що кожний цикл змісту фізкультурної освіти з його базовими дисциплінами в повній мірі сприятиме формуванню певних структурних компонентів готовності до використання здоров'язбережувальних технологій. Наявність циклів дисциплін значно посилює роль інтеграційних процесів, які передбачають наявність внутрішньоциклових й міжциклових зв'язків. В освітньому процесі спочатку домінувальна роль належить фундаментально-теоретичним знанням, потім послідовно вводяться знання прикладного здоров'язбережувального й оздоровчого характеру.

Змістове наповнення процесу формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій відображений у розробленій автором теоретичній контент-схемі, яка завдяки своїм особливостям (неперервності, системності, послідовності, практичній орієнтованості) повністю відображає сутність цього процесу (рис. 1).

У дослідженні автора контент-схема відображає реальний внесок окремих дисциплін у теоретичну, методологічну та технологічну підготовку майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій.

У ній відображене цілісне та поетапне формування професійних компетентностей майбутнього фахівця, використання наукового змісту кожної дисципліни з метою формування готовності до використання здоров'язбережувальних технологій, забезпечення мотивації у вивченні всіх дисциплін і розвиток інтегрального мислення та інтелекту.

З метою формування готовності студентів використовувати здоров'язбережувальні технології розроблено та впроваджено інтегративний курс "Здоров'язбережувальні технології у фізичному вихованні" та навчально-методичні матеріали до нього [5]. Також удосконалено чинні програми дисциплін фахового спрямування [2].

У процесі впровадження інтегративного курсу логіка побудови навчальної роботи полягає в поступовому оволодінні студентами теоретичними положеннями про управління функціональним станом людини, здоров'я людини, освітні та здоров'язбережувальні технології в сучасній школі (репродуктивна мисленнева діяльність); умінь використовувати методики оцінювання стану здоров'я дітей, фізичної підготовленості, використання здоров'язбережувальних технологій у фізичному вихованні (репродуктивна мисленнева діяльність); практичними навичками розроблення та використання здоров'язбережувальних технологій у фізичному вихованні (продуктивна, творча мисленнева діяльність).

У результаті осмислення змісту фізкультурної освіти в його співвіднесенні з ознаками здоров'язбережувальних технологій виявлені навчальні дисципліни, що містять найбільші можливості у формуванні готовності майбутнього фахівця фізичного виховання створювати й використовувати здоров'язбережувальні технології у професійній діяльності.

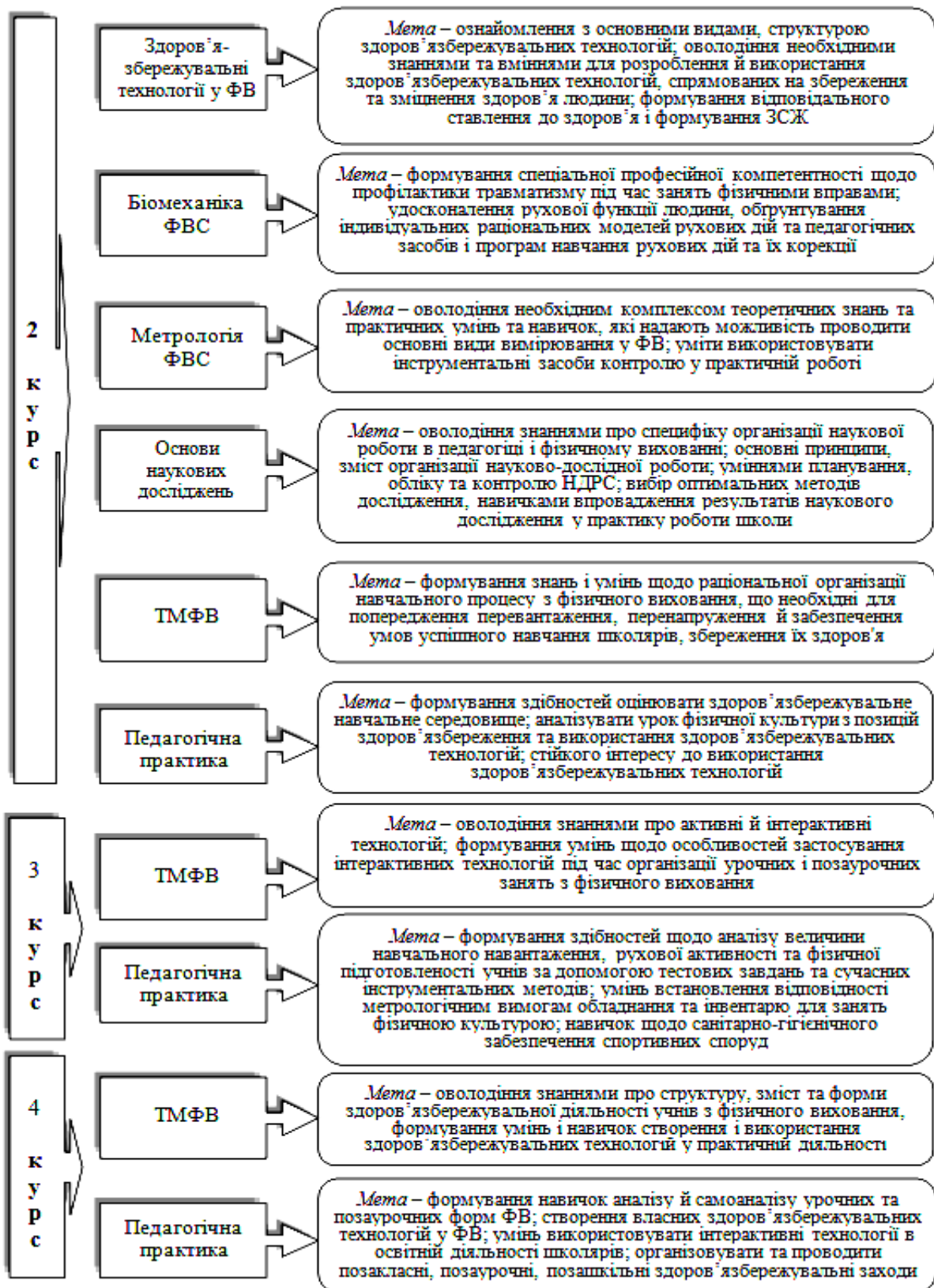

Рис. 1. Контент-схема процесу формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'я-збережувальних технологій

Таким чином, удосконалено навчальні програми та доповнено новими темами змістові модулі з таких навчальних дисциплін професійного та практичного циклу: біомеханіка фізичного виховання та спорту (теми "Біомеханічна структура фізичних вправ", "Біомеханічні основи техніки безпеки фізичних вправ", "Превентивна біомеханіка: попередження шкільного травматизму на уроках фізичної культури", "Використання біомеханічних приладів у методиках механотерапії"); метрологія фізичного виховання та спорту ("Основи теорії вимірювань у фізичному вихованні", "Інструментальні методи контролю у фізичному вихованні школярів"); основи наукових досліджень ("Спеціальні методи наукових досліджень", "Використання методів наукових досліджень у практичній діяльності учителя фізичної культури"); теорія і методика фізичного виховання ("Інтерактивні здоров'язбережувальні технології у фізичному вихованні", "Здоров'язбережувальна організація навчального процесу з фізичного виховання", "Організація здоров'язбережувальної діяльності у позанавчальний час", "Позашкільна здоров'язбережувальна діяльність з фізичного виховання") [2].

Важливою умовою формування в майбутніх фахівців фізичного виховання вміння організовувати здоров'язбережувальне освітнє середовище є реалізація своїх знань на практиці. Набуті в процесі вивчення зазначених дисциплін компетентності студенти реалізують у процесі педагогічної практики, яка проходить в умовах, максимально наближених до професійної діяльності студентів: у ДНЗ, ЗНЗ, у навчальних закладах спортивного профілю.

Аналіз програм педагогічної практики студентів на 2-4 курсах виявив, що в кожному із зазначених розділів заплановано чималий обсяг роботи, який, безперечно, має важливе значення у формуванні готовності майбутніх фахівців фізичного виховання. Натомість автора передусім цікавила цілеспрямована підготовка студентів під час педагогічної практики до майбутньої професійної діяльності у сфері збереження здоров'я школярів та використання здоров'язбережувальних технологій.

У наш час стає очевидним, що до сучасного студента факультету фізичного виховання під час проходження педагогічної практики повинні посилюватися вимоги стосовно його підготовки до здійснення заходів, спрямованих на оздоровлення й здоров'язбереження школярів.

Отже, є всі підстави зазначити, що до завдань педагогічної практики необхідно додати такі, які сприятимуть корекції змісту навчального матеріалу та його спрямованості на створення й використання здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності:

- формування здібностей до оцінювання здоров'язбережувального навчального середовища; аналіз заняття або уроку фізичної культури з позицій здоров'язбереження; формування стійкого інтересу до використання здоров'язбережувальних технологій і здоров'язбережувальної діяльності (2 курс);

- формування здібностей щодо аналізу величини навчального навантаження, рухової активності та фізичної підготовленості учнів за допомогою тестових завдань та сучасних інструментальних методів; умінь встановлення відповідності метрологічним вимогам обладнання та інвентарю для занять фізичним вихованням; навичок щодо санітарно-гігієнічного забезпечення спортивних споруд (залів, майданчиків, басейнів тощо); пропагування здорового способу життя, боротьба зі шкідливими звичками, фізичне й розумове самовдосконалення (3 курс);

- формування навичок щодо аналізу та самоаналізу урочних та позаурочних форм фізичного виховання; створення власних здоров'язбережувальних технологій фізичного виховання; умінь використовувати інтерактивні технології в навчальній і позанавчальній діяльності учнів; організовувати та проводити позакласні, позаурочні, позашкільні здоров'язбережувальні заходи тощо в різних типах навчальних закладів (4 курс).

Розв'язання цих завдань педагогічної практики на 2-4 курсах забезпечується послідовним засвоєнням удосконаленого змісту навчальних дисциплін. Зміст цих дисциплін суттєво доповнений авторським розробками навчальних програм, навчальних посібників, монографій, лабораторних практикумів та методичних матеріалів стосовно організації навчального процесу за ЄКТС і ґрунтовним науково-методичним пакетом.

Висновки

Усі запропоновані автором модулі, теми, напрями щодо формування професійної готовності майбутніх фахівців до використання здоров'язбережувальних технологій пов'язані між собою, створюють певну структуру нового блоку знань студентів і в дослідженні були реалізовані в інтегративному курсі "Здоров'язбережувальні технології у фізичному вихованні".

Узагальнюючи наведені вище дані, зазначимо, що такий підхід сприяє перетворенню процесу формування професійної готовності студентів до використання здоров'язбережувальних технологій у систему світоглядних ідей, які б стали орієнтиром, настановою та інструментом упродовж життя людини, тобто у формуванні своєрідного здоров'язбережувального переконання студентів. Вважаємо, що тільки така організація процесу професійної підготовки студентів забезпечить потребу у створенні та добровільне використання майбутніми фахівцями ефективних здоров'язбережувальних технологій, які є необхідними в сучасному суспільстві для забезпечення здорового способу життя молодого покоління,

формування в них потреби і навичок до систематичних занять фізичними вправами, зорганізувати власну здоров'язбережувальну діяльність і використовувати здоров'язбережувальні технології.

Автором розкрито змістове наповнення процесу формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій, проаналізовано й удосконалено навчальні програми, обґрунтовано їх значення у формуванні готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій та розроблено зміст дисциплін.

Перспективи подальших досліджень полягають в обґрунтуванні таких педагогічних умов формування готовності студентів як упровадження здоров'язбережувальних інтерактивних технологій та забезпечення інструментального педагогічного контролю процесу фізичного виховання.

Використані джерела

1. Бекренев А. Многоступенчатые структуры интегрированных систем образования / А. Бекренев, В. Михелькевич // Высшее образование в России. – 1996. – №3. – С. 37 – 50.
2. Гаркуша С.В. Формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій: теоретичний та методичний аспекти. Монографія / С.В. Гаркуша. – Чернігів: Видавець Лозовий В.М., 2014. – 392 с.
3. Гурьев А. И. Междисциплинарные связи – теория и практика [Электронный ресурс] / А. И. Гурьев. – Режим доступа : http://www.biysk.secna.ru/jurnal/n4-5_2000/metodika/gurev.doc.
4. Кречетников К. Г. Интеграция дисциплин в учебном процессе [Электронный ресурс] / К. Г. Кречетников // Образовательные технологии и общество. – КГТИ. – 2002. – Режим доступа : <http://www.aeli.altai.ru/nauka/sbornik/2001/krechetnikov.html>.
5. Носко М. О. Здоров'язбережувальні технології у фізичному вихованні. Монографія / М.О. Носко, С.В. Гаркуша, О.М. Воєділова. – К. : СПД Чалчинська Н.В., 2014. – 300 с.
6. Титовец Т. Е. Междисциплинарная интеграция в специализирующей и генерализирующей моделях содержания педагогического образования / Т. Е. Титовец // Интеграция образования. Науч.-метод. журн. – 2008. – № 2(51). – С. 31–36.

Garkusha S.

INTERDISCIPLINARY INTEGRATION AND IMPROVEMENT OF METHODOLOGICAL SUPPORT AS A BASIC CONDITION FOR THE FORMATION OF THE PREPAREDNESS OF FUTURE PHYSICAL EDUCATION PROFESSIONALS TO THE USE OF HEALTH MAINTAINING TECHNOLOGIES

Pedagogical conditions of formation of the preparedness of future physical education professionals to the use of health maintaining technologies – interdisciplinary integration and improvement of methodological support are scientifically grounded in the paper.

Key words: *pedagogical condition, integration, future specialists, physical education, health maintaining technologies.*

Стаття надійшла до редакції 02.10.2014